

Wrocław, 5.05.2024 r.

dr hab. Marek Tatko
prof. AST Akademia Sztuk Teatralnych
im. St. Wyspiańskiego w Krakowie
Filia we Wrocławiu
marek.tatko@ast.wroc.pl

Recenzja dorobku artystycznego i pedagogicznego dr Agnieszki Makowskiej w związku z postępowaniem o nadanie stopnia doktora habilitowanego w dziedzinie sztuki, w dyscyplinie - sztuki teatralne i filmowe

Pani Agnieszka Makowska jest absolwentką Wydziału Sztuki Lalkarskiej Akademii Teatralnej im. Aleksandra Zelwerowicza w Warszawie na kierunku - aktorstwo w zakresie aktorstwa teatru lalek, którą ukończyła w 2007 r. oraz studiów podyplomowych Zarządzanie Kulturą w Strukturach Unii Europejskiej w Państwowej Akademii Nauk w Warszawie, ukończonych w 2008 r. Uchwałą Rady Wydziału Sztuki Lalkarskiej z dnia 19.09.2018 r. otrzymała dyplom doktora sztuk w dziedzinie sztuk teatralnych na podstawie rozprawy doktorskiej pt. *Pojęcie organizacji dzieła teatralnego w czasie w oparciu o podstawowe elementy dzieła muzycznego. Wykorzystanie rytmiki i agogiki w pracy nad rolą Behemota, Riuchina oraz Łastoczkina w spektaklu „Mistrz i Małgorzata” w reżyserii Magdaleny Miklasz.* Od dnia 1 października 2016 r. była zatrudniona na stanowisku asystenta, a obecnie jest adiunktem w Akademii Teatralnej im. Aleksandra Zelwerowicza w Warszawie - Filii w Białymstoku. Na Wydziale Sztuki Lalkarskiej prowadzi ze studentami zajęcia z *Teatru ożywionej formy* oraz *Emisji głosu z interpretacją piosenki*.

Jako aktorka nigdy nie związała się etatowo z żadnym z instytucjonalnych teatrów, co niewątpliwie wyzwoliło w niej potencjał związany z umiejętnością pozyskiwania środków na swoją twórczość. Na początku drogi artystycznej Agnieszka Makowska ściśle współpracowała z reżyserką Agatą Biziuk, wraz z którą stworzyła niezależną formację o nazwie Nieformalna Grupa *Avis*. Formacja ta w koprodukcji z wieloma instytucjami artystycznymi takimi jak Teatr Nowy im. Kazimierza Dejmka w Łodzi, Teatr lalek *Pleciuga* w Szczecinie, Teatr *Piwnica przy Krypcie* w Zamku Książąt Pomorskich w Szczecinie, Teatr Muzyczny w Chorzowie czy Opera na Zamku w Szczecinie stworzyła wiele spektakli, w których grała Agnieszka Makowska. Wraz z Agatą Biziuk jest ona również współautorką wielu tekstów dramatycznych np. *Babcia mówi pa pa*, *Dr@cula*, *Vagina dentata*, *Co słyhać*, *Takie to*. Ostatni tekst aktorki *Niepokój nauczycielski. Stund up, musical* napisany wraz z Michałem Walczakiem jest jej dziełem habilitacyjnym.

Agnieszka Makowska współpracowała także z Kompanią Doomsday, Teatrem Żydowskim im. E. R. i I. Kamińskich w Warszawie, Instytutem Teatralnym im. Z. Raszewskiego w Warszawie, Teatrem Malabar Hotel, z którym na scenie Teatru Dramatycznego im. G. Holoubka w Warszawie zagrała w przedstawieniach w reżyserii Magdaleny Miklasz *Mistrz i Małgorzata* oraz w Teatrze Polskim im. A. Szyfmana w Warszawie *Sprawa Dantona. Samowyzwiad*. Magdalena Miklasz jest również reżyserką kolejnych przedstawień, w których Agnieszka Makowska wykreowała znaczące w jej dorobku artystycznym role, takie jak Nazi-Matka w *Baśniach z 1001 bloku* w teatrze Łaźnia Nowa w Krakowie, Księżna w *Alicji w Krainie Czarów* w teatrze Syrena w Warszawie, czy w *Niekończącej się historii* w Teatrze Rampa w Warszawie.

Poza aktorstwem i scenopisarstwem habilitantka zajmuje się również współpracą reżyserską, scenograficzną, oraz konsultacjami związanymi z animacją lalek i prowadzeniem wielu warsztatów teatralnych. W swoim dorobku posiada także kilka niewielkich ról w filmach pełnometrażowych oraz serialach telewizyjnych. Za swoją twórczość aktorka dwa razy otrzymała indywidualną nagrodę - na IV i VI Międzynarodowym Festiwalu Teatrów Lalek i Animacji Filmowej dla Dorosłych *Lalka też Człowiek*. W 2010 oraz 2020 roku otrzymała stypendium Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego, a w latach 2010 i 2011 - stypendium Prezydenta Miasta Białegostoku i stypendium artystyczne m. st. Warszawy.

Szczególne miejsce w dorobku artystycznym Agnieszki Makowskiej zajmuje jej udział w licznych festiwalach, wśród których najważniejszymi są:

- Międzynarodowy Festiwal Sztuki Lalkarskiej w Bielsku-Białej
- Międzynarodowy Festiwal Teatrów Lalek *Spotkania* w Toruniu
- Biennale Sztuki dla Dziecka w Poznaniu
- Malta Festival Poznań
- Roma Teatro Festival w Rzymie
- Festiwal Teatrów Europy Środkowej *Sąsiedzi* w Lublinie
- Międzynarodowy Festiwal Teatrów Lalkowych w Stambule
- Festiwal Teatrów i Kultury Awangardowej *Pestka* w Jeleniej Górze
- Festiwal Prapremier w Bydgoszczy
- Ogólnopolski Festiwal Teatrów Lalek w Opolu
- Warszawskie Spotkania Teatralne
- Festiwal *Panopticum* w Norymberdze
- Festiwal Teatrów Lalek *Materia Magica* w Kłajpedzie na Litwie
- Międzynarodowy Festiwal Teatrów dla Dzieci i Młodzieży *Korczak* w Warszawie
- Mała Boska Komedia w Krakowie.

Należy dodać, że Agnieszka Makowska wzięła udział w głośnych przedstawieniach *Tu mówi chór* i *Magnificat*, które powstały w Instytucie Teatralnym im. Z. Raszewskiego w Warszawie, a reżyserowała je Marta Górnicka. Spektakle te zostały znakomicie przyjęte przez krytykę i publiczność zarówno w Polsce jak i na świecie. Spektakle grupy *Chór kobiet* były prezentowane na festiwalach teatralnych m.in. w Czechach, Francji, Irlandii, Japonii, Niemczech, Szwajcarii i w Ukrainie.

Od kilku lat aktorka współpracuje z dramaturgiem, reżyserem i dyrektorem Teatru Rampa w Warszawie Michałem Walczakiem, wraz z którym jest współautorką scenariusza *Niepokój nauczycielski. Stand-up, musical*. Premiera tego monodramu w reżyserii Michała Walczaka odbyła się w Teatrze Rampa w Warszawie 22 października 2021 r. Rolę dyrektorki szkoły mgr Marzeny Świrskiej - Wnerwińskiej Agnieszka Makowska wskazała jako swoje dzieło habilitacyjne. W swoim autoreferacie habilitantka wnikliwie opisuje proces twórczy oraz pracę

nad scenariuszem. Rozważa również czym jest monodram, czym monolog, co w rzeczywistości oznacza dialog, dialog na wielu płaszczyznach (aktor, widownia, lalka, świat wykreowany, postać główna, postaci poboczne). Świadczy o dużych umiejętnościach warsztatowych, a także potencjale intelektualnym Agnieszki Makowskiej.

Pierwowzorem postaci mgr Świrskiej - Wnerwińskiej była również dyrektorka ze spektaklu *Futurlandia*, która jak pisze habilitantka „...tropiąc niesfornego ucznia, który zaginął w niewyjaśnionych okolicznościach podczas lekcji online, trafiła do przeróżnych abstrakcyjnych światów, zgłębiając przy tym naturę i sens własnej egzystencji.” Przedstawienie odniosło duży sukces, a aktorka odebrała wiele pochlebnych opinii.

Na fali tego sukcesu powstał pomysł stworzenia monodramu o perypetiach nauczycielki - dyrektorki. Przygotowując się do monodramu *Niepokój nauczycielski. Stand-up, musical*, Agnieszka Makowska przeprowadziła wiele rozmów z nauczycielami szkół podstawowych i średnich oraz poznała ich poglądy i doświadczenia. Stworzyła szeroką bazę danych zawierającą artykuły prasowe, blogi i reportaże.

Habilitantka zwraca uwagę, że postać Marzeny Świrskiej - Wnerwińskiej oraz świat przez nią kreowany w *Niepokoju nauczycielskim...* idealnie definiują następujące terminy: maska komedii dell'arte, błazenada, improwizacja, interdyscyplinarność, uniwersum. Nie sposób się z tym nie zgodzić. Kostium i charakteryzacja tworzą nieco odrealniony obraz postaci, ale bardzo silnie definiują bohaterkę jako postać komediową. Sama aktorka zauważa, że skryta jako performerka skryta za karykaturalnym wizerunkiem może - niczym niegdyś włoscy komedianci - poczuć się bezkarna i anonimowa. Może pozwolić sobie na ostrą satyrę, obnażenie ludzkich przywar, przywołanie tego, co plugawe.

Marzena Świrska - Wnerwińska jest postacią groteskową. Ekstremalne epizody z jej życia (nagła śmierć męża, romans z księdzem, z uczniem, konflikt z siostrą bliźniaczką) wywołują efekt komizmu, lecz w rzeczywistości jest to postać tragiczna. Z kolei improwizacja jako element komedii dell'arte w przedstawieniu *Niepokój nauczycielski. Stand-up, musical* jest również elementem spajającym, gdyż pozwala aktorce na liczne spontaniczne interakcje z widownią czy dłuższe partie improwizacyjne. To dla aktora naprawdę duże wyzwanie, a Agnieszka Makowska znakomicie odnajduje się w tym zadaniu i jak sama twierdzi, tekst sztuki stanowi jedynie bazę, z której można śmiało wychodzić w nieznanne, niebezpieczne rejony nowych wątków pobocznych i mikro sytuacji.

W spektaklu biorą także udział w roli partnerów scenicznych bohaterki lalki teatralne, najczęściej mapety. Stwarza to komiczne sytuacje i nadaje całości nieco baśniowego charakteru. W oprawie muzycznej spektaklu odnajdujemy zaś cały przekrój współczesnych stylów muzyki rozrywkowej podanych w formie pastiszu (disco polo, poezja śpiewana, kabaretowy song, rockowy hit). Wymaga to od aktorki dużej wszechstronności i wrażliwości muzycznej.

Postać Marzeny Świrskiej-Wnerwińskiej pojawia się także w różnych konwencjach w olejnych spektaklach: *Mały Syrenek* w Teatrze Rampa, *Cyrkfulness* odegrane w przestrzeni miejskiej na warszawskiej Pradze-Północ, *Cyrkopunkowy Zespół Eventowy* jako działanie performatywne na Malta Festival Poznań. Aktorka zapowiada, że będzie tę postać nadal rozwijać w kolejnych produkcjach teatralnych.

Mocne punkty w dorobku artystycznym habilitantki i niezaprzeczalne walory jej twórczości odnotowane zostały przez krytykę teatralną. Maria Żelazowska z Nowej Siły Krytycznej, recenzując wykreowaną przez Agnieszkę Makowską postać dyrektorki Świrskiej - Wnerwińskiej, podkreśla, że aktorka gra „z dużym wyczuciem dramaturgii, ale jednocześnie z komediowym a czasem wręcz z surrealistycznym polotem (świetna scena spotkania z siostrą

bliźniaczką – mroczną stroną osobowości protagonistki). Śpiewa, tańczy, animuje lalki. Wnerwińską czasem trudno traktować poważnie, ale nie można odmówić jej pasji, zaangażowania i trafnej diagnozy sytuacji”. (e-teatr z dnia 2.11.2021 r.) Recenzentka portalu Teatr dla Wszystkich Magdalena Hierowska podkreśla, że „...Agnieszka Makowska to aktorka o wybitnie zróżnicowanej plastyce ruchu i gestu. Potrafi zarażać przenikliwie sarkastyczną złośliwością, a jednocześnie przemawia przez jej postać łagodność i opanowanie. Trudne elementy zadań improwizacyjnych przebiegały lekko jak błahostki, a sceniczna odwaga rozkruszyła skamieniałe twarze widzów, wywołując salwy śmiechu. (Teatr dla Wszystkich z dnia 25.10.2021 r.)

Istotnym aspektem działalności artystycznej Agnieszki Makowskiej jest jej aktywność na polu teatru niezależnego, a także umiejętność zdobywania grantów, dofinansowywania własnych projektów artystycznych oraz współpracy z teatrami instytucjonalnymi. Zalety te, połączone z jej talentem aktorskim, scenopisarskim, reżyserskim, a nawet scenograficznym znalazły ujście w pracy dydaktycznej.

Od 2016 roku, jako asystentka, a obecnie jako adiunkt pracuje na Wydziale Sztuki Lalkarskiej w Białymstoku. Prowadzi zajęcia z przedmiotu *Teatr ożywionej formy* oraz *Emisja głosu z interpretacją piosenki*. Studenci pod jej opieką przygotowali wiele pokazów i egzaminów. Niektóre z nich otrzymały nagrody na festiwalach teatralnych lub dały początek większym produkcjom jak np. monodram Rafała Domagały *Amor omnia vincit*, który wszedł do repertuaru Teatru Miejskiego w Gliwicach. Jest także instruktorką teatralną we wcześniej wspomnianym Stowarzyszeniu *Avis*, a także *De Novo* z Dynowa, w *Teatrze Per Se* z Płocka i w Stowarzyszeniu Działań Twórczych *Republika Warszawa*. Wielokrotnie współpracowała z Instytutem Teatralnym im. Raszewskiego prowadząc warsztaty w ramach projektu *Lato w teatrze*. Po wydarzeniach związanych z ujawnieniem zjawiska mobbingu na uczelniach została powołana w skład Komisji Antydyskryminacyjnej w warszawskiej Akademii Teatralnej.

Konkluzja

Po zapoznaniu się z dorobkiem artystycznym, naukowym i dydaktycznym oraz działalnością społeczną dr Agnieszki Makowskiej stwierdzam, że wnosi ona znaczący wpływ w rozwój sztuki teatru w Polsce. Popieram zatem wniosek o nadanie Pani dr Agnieszce Makowskiej stopnia doktora habilitowanego w dziedzinie sztuki, w dyscyplinie sztuki filmowe i teatralne. Habilitantka spełnia wymagania określone w art. 219 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce.